

**ИЗВЕШТАЈ ОД ОДРЖАН НАСТАН
„ДЕНОВИ НА ИНКЛУЗИЈА – СО ЉУБОВ И ПОДДРШКА ДА
СОЗДАДЕМЕ СВЕТ БЕЗ БАРИЕРИ“**

Организациски одбор:
Катедра за педагогика
Проф. д-р Соња Петровска
Проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева
Проф. д-р Деспина Сивевска
Проф. д-р Јадранка Рунчева
Факултет за образовни науки
Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Апстракт. Настанот „Денови на инклузија – Со љубов и поддршка да создадеме свет без бариери“, што се одржа од 30 октомври до 1 ноември 2024 година на Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, претставува значајна платформа за промоција на современи практики и пристапи во инклузивното образование. Преку пленарни предавања, интерактивни работилници, дискусии и презентации, беа разработени теми поврзани со карактеристиките на инклузивните училишта, улогата на семејството и наставниците во поддршката на децата со посебни образовни потреби, примената на технологијата и музикотерапијата како креативни алатки за развој и комуникација. Настанот ги обедини академската заедница, практичарите, родителите и институциите во заедничка цел – создавање на инклузивен образовен систем кој обезбедува еднаков пристап, прифаќање и поддршка за сите деца. Посебен акцент беше ставен на индивидуализираната поддршка, примената на МКФ, универзалниот дизајн за учење и асистивната технологија. Преку овие активности, Факултетот за образовни науки го потврди својот континуиран ангажман во промовирање на вредностите на инклузијата и создавање можности за професионално усовршување и размена на добри практики помеѓу сите учесници во воспитно-образовниот процес.

Клучни зборови: инклузивно образование, посебни образовни потреби, поддршка на општеството, асистивна технологија, музикотерапија

**EVENT REPORT
“DAYS OF INCLUSION – CREATING A WORLD WITHOUT
BARRIERS THROUGH LOVE AND SUPPORT”**

Organizing Committee:
Department of Pedagogy
Prof. Dr. Sonja Petrovska
Prof. Dr. Emilija Petrova Gjorgeva
Prof. Dr. Despina Sivevska
Prof. Dr. Jadranka Runcheva
Faculty of Educational Sciences Goce Delchev University Shtip

Abstract. The event “Days of Inclusion – With Love and Support, Let’s Create a World Without Barriers”, held from October 30 to November 1, 2024, at the Faculty of Educational Sciences, “Goce Delchev” University in Štip, served as an important platform for promoting contemporary practices and approaches in inclusive education. Through plenary lectures, interactive workshops,

discussions, and presentations, participants explored topics related to the characteristics of inclusive schools, the role of families and teachers in supporting children with special educational needs, and the use of technology and music therapy as creative tools for development and communication. The event brought together academia, practitioners, parents, and institutions in a shared mission—to build an inclusive educational system that ensures equal access, acceptance, and support for all children. Special attention was given to individualized support, the application of the ICF framework, Universal Design for Learning (UDL), and assistive technology. Through these activities, the Faculty of Educational Sciences reaffirmed its ongoing commitment to promoting the values of inclusion and to creating opportunities for professional development and the exchange of good practices among all participants in the educational process.

Keywords: inclusive education, special educational needs, social support, assistive technology, music therapy

Во периодот од 30 октомври до 1 ноември 2024 година, на Факултетот за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, се одржа тридневниот настан „Денови на инклузија – Со љубов и поддршка да создадеме свет без бариери“. Настанот беше посветен на подигнување на свеста за значењето на инклузивното образование и на промовирање на современи стратегии и практики за поддршка на децата со посебни образовни потреби и нивните семејства.

Во рамките на овој настан се реализираа пленарни предавања, работилници, дискусии и презентации, кои опфатија теми како: карактеристиките и предизвиците на инклузивното образование; искуства на родителите на децата со посебни потреби, предизвиците со кои се соочуваат и поддршка која им е потребна; примената на индивидуализирана настава и нови образовни стандарди; теориски основи на МКФ – Начин на изработка на наод и мислење врз основа на МКФ; асистивната технологија и нејзиното место во образованието, музикотерапијата како креативна алатка за поддршка на децата.

Учесници во трите дена на настанот беа: претставници од Одделението за образование при Советот на Општина Штип, директори на детски градинки, основни и средни училишта, воспитувачи, наставници, стручни соработници (од детски градинки, основни и средни училишта), родители на деца со посебни потреби, професори и студенти од Факултетот за образовни науки во Штип. Овој широк спектар на учесници овозможи размена на искуства, идеи и добри практики, со цел создавање поинклузивен и поддржувачки образовен систем.

Настанот „Денови на инклузија – со љубов и поддршка да создадеме свет без бариери“ го отвори Деканот на Факултетот за образовни науки проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева која ја нагласи улогата на високообразовните установи што подготвуваат воспитувачи, учители и педагози во градењето на компетентноста за работа во стручниот кадар во инклузивни средини.

Професор д-р Соња Петровска во рамки на првиот ден од настанот одржа пленарно предавање на тема „Карактеристики на инклузивно училиште“. Во предавањето посебно беше истакнато дека инклузивното образование не е цел. Тоа е процес на континуирани и долготрајни акции за подобрување на положбата на секој ученик во училиштен контекст. Своеото предавање проф. д-р Соња Петровска го започна со елаборирање на научни сознанија во врска со факторите кои ја детерминираат имплементацијата на инклузијата во образованието: ставовите на наставниците, стручните соработници, родителите, децата/учениците, општествената средина; државните, локалните и училишните политики; организациската поставеност

на училиштата и педагошката работа во инклузивна средина. Професорката Петровска посебно се осврна и на бариерите за имплементација на инклузивниот модел на образование: несоодветна материјално-техничка опременост на училиштата, несоодветна организациска поставеност на инклузивниот модел на образование, недоволна едукација на наставниците. Проф. Петровска во своето пленарно предавање посебно ги образложи научните докази кои даваат силна поддршка за вклучување на децата со посебни потреби во редовните училишта и го промовираат инклузивниот модел на образование како општествена стратегија за градење на кохезивни општества.

Втора активност во рамки на првиот ден од настанот беше презентација за примена на технологијата во инклузивното образование. М-р Елена Ташкова ја презентираше темата „Примената на апликацијата Магично огледало во третманот на децата со посебни образовни потреби“. Презентацијата вклучи практични примери за употреба на оваа технологија во образованието и терапијата на деца со различни попречености. Со дозвола од родителите м-р Елена Ташкова ни покажа примери од своето практично работење со деца со посебни потреби и користењето на оваа алатка во нејзината работа.

Запознавањето со апликацијата „Магично огледало“ е важно затоа што покажува како современата технологија може да стане дел од инклузивното образование и терапија на следниве начини: присутните добиваат можност да видат конкретни примери како апликацијата се користи во работа со деца со различни попречености; на наставниците и образовните асистенти им се нуди нова алатка со која можат да ја збогатат наставата и да креираат поинклузивна средина; ваквиот пример ги мотивира учесниците да истражуваат и други дигитални решенија кои можат да ја подобрат едукативната и терапевтската работа. Преку реалните прикази од практиката на м-р Елена Ташкова, присутните добиваат подобро разбирање за секојдневните предизвици и потенцијали на децата со посебни образовни потреби.

Во рамки на првиот ден, значајна активност беше разговорот меѓу проф. д-р Кирил Барбареев и Зоран Мијалков, родител на деца со аутизам, посветен на темата „Секојдневниот живот на децата со аутизам и нивните родители“. Преку личното сведоштво на Зоран Мијалков, присутните имаа можност да добијат автентичен увид во реалноста со која се соочуваат семејствата кои секојдневно се грижат за деца со аутизам. Разговорот ги отвори прашањата за рутините во семејството, предизвиците и тешкотиите со кои родителите се среќаваат, но и начините на кои тие ги наоѓаат потребните ресурси и поддршка. Особено беше потенцирана важноста на трпението, љубовта и посветеноста во одгледувањето и воспитувањето, како и фактот дека со соодветна помош од заедницата, институциите и поширокото општество, децата со аутизам можат да имаат исполнет и среќен живот. Како завршна порака, се истакна дека секое дете заслужува шанса за развој, а родителите не треба да бидат оставени сами во оваа борба – заедничката поддршка претставува предуслов за градење на поинклузивно и солидарно општество. Во рамки на овој дел од настанот место зема и дискусијата „Предизвици со кои се среќаваат родителите на децата со посебни образовни потреби во инклузивното образование – поддршка за родителите“, која ја модерираше доц. д-р Јадранка Рунчева. Во оваа сесија активно учествуваа родители на деца со аутизам и други развојни тешкотии, меѓу кои Елена Јанева и Зоран Мијалков, како и уште неколку родители кои споделија лични приказни за секојдневните борби и радости во нивните семејства. Дискусијата започна со кратко

запознавање на учесниците, по што се отворија теми поврзани со квалитетот на комуникацијата со наставниците и училиштето, видот и степенот на поддршката во училиштата, како и влијанието на стресот и притисокот врз децата во инклузивни поставки. Оваа размена на искуства овозможи подлабоко разбирање на секојдневните предизвици и истовремено понуди идеи за унапредување на соработката меѓу семејствата и образовните институции. Особено емотивен момент беше сведоштвото на родител на возрасно дете со посебни потреби, кој упати молба студентите од Факултетот за образовни науки да посветат дел од своето слободно време во дружба со неговиот син. Овој предлог беше прифатен со ентузијазам од страна на студентите и се отвори можност за развивање нови облици на соработка меѓу факултетот и семејствата. На крајот, проф. д-р Кирил Барбареев и доц. д-р Јадранка Рунчева ја насочија дискусијата кон идните перспективи – како да се задржи континуитетот на поддршката, кои ресурси се достапни за родителите и како тие можат да се самоорганизираат во заедници за поддршка и размена на информации

Ваквите дискусии градат мостови меѓу родителите и образовните институции, овозможувајќи поефикасна комуникација, заедничко барање решенија и подобро разбирање на улогата на училиштето во поддршката. Преку реализирањето на овие дискусии идните наставници и педагози имаат можност уште за време на студиите да се сретнат со реалните приказни и потреби, што ги подготвува за нивната работа во инклузивното образование. Преку предлози како оној родителот кој побара дружење на студентите со неговото дете, се отвораат нови полиња за практична поддршка и создавање на инклузивна заедница.

Првиот ден од настанот заврши со интерактивната работилница „Музикотерапија“, која ја водеше проф. д-р Томислав Таневски. Работилницата беше наменета за родителите на деца со посебни потреби и имаше за цел да ги запознае со можностите за употреба на музиката како поддршка во развојот, комуникацијата и емоционалната стабилност на нивните деца. Присуството на поголем број родители од првично најавеното беше јасен показател за потребата од вакви работилници, кои нудат нови перспективи и алатки за поддршка на децата со посебни образовни потреби.

Првиот ден од настанот покажа колку е значајна поддршката за децата со посебни потреби и нивните семејства. Преку предавања, презентации, дискусии и работилници, учесниците стекнаа нови знаења, споделија лични искуства и поттикнаа идеи за понатамошни активности во насока на подобрување на инклузивното образование.

Вториот ден од настанот „Денови на инклузија – со љубов и поддршка да создадеме свет без бариери“ се одржа на 31 октомври 2024 година (четврток). Во центарот на активностите беа предавањата на проф. д-р Јасна Кудек Мирошевиќ од Учителскиот факултет при Универзитетот во Загреб и м-р Горан Петрушев, претседател на Сојузот на специјални едукатори и рехабилитатори на Македонија.

Првиот дел од работниот ден започна со предавањето на проф. д-р Јасна Кудек Мирошевиќ на тема: „Зачестеноста на индивидуализираната настава со стратегии за поддршка и други алтернативни методи – чекори во наставата и оценувањето на учениците со потешкотии“. На ова предавање присуствуваа наставници, стручни соработници и директори од основните и средните училишта во Штип. Клучни точки од предавањето беа важноста на инклузивното образование и неговата улога во создавање општество без бариери; Петте насоки за успешно

планирање на индивидуализирана поддршка во инклузивното образование (вклучување на секое дете во процесот на учење и поучување, континуирано следење и воспитно-образовна проценка на ученикот, развој на критичко и креативно размислување како основа за обликување на наставните содржини, објаснување на клучните поими и нивната генерализација за подобро разбирање, обезбедување рамнотежа помеѓу задачите зададени од наставникот и оние што ги избира детето; Квалитетна подготовка на студентите и наставниците – потребата од континуирана едукација и практична обука на идните наставници за работа со ученици со посебни образовни потреби; Истражувања и практики – беа презентирани домашни, странски и лични истражувања во областа на инклузивното образование; Примената на образовната технологија – беше истакната важноста на современите технологии во поддршката на учениците со потешкотии. Ова предавање е важно затоа што го поврзува теоретското знаење со практични насоки, ги мотивира присутните да го преиспитаат сопствениот пристап и нуди визија за училиштето како простор без бариери, во кој секое дете добива поддршка да го достигне својот потенцијал. На крајот од своето предавање, проф. Кудек Мирошевиќ ја нагласи важноста на трпението, истрајноста и вербата во успехот, истакнувајќи дека неуспесите не треба да бидат пречка, туку поттик за учење и напредок.

М-р Горан Петрушев во рамки на настанот реализираше предавање и работилници. Предавањето беше на тема Теориски основи на МКФ – Начин на изработка на наод и мислење врз основа на МКФ. Во првиот дел од своето излагање, м-р Петрушев зборуваше за теориските основи на МКФ и нејзината примена при изработка на наоди и мислења. Тој истакна дека МКФ не е само техничка алатка за опишување на состојбата на лице со здравствен проблем, туку и нова парадигма во пристапот кон потребите на овие лица.

Еден од клучните аспекти што беа потенцирани е важноста на фокусирањето на способноста наместо на онеспособеноста. Според МКФ, проценката треба да се базира на тоа што едно лице може да направи, како и на тоа како може да му се помогне да функционира подобро. Ова подразбира индивидуализиран пристап кој зема предвид не само здравствените аспекти, туку и учеството на лицето во општеството и неговата околина.

Во вториот дел од предавањето, м-р Петрушев зборуваше за терминот „попреченост“ во контекст на МКФ, нагласувајќи дека: Попреченоста треба да се сфати како интеракција помеѓу лицето и неговата околина, а не само како медицински проблем; Терминот „попреченост“ опфаќа различни функционални ограничувања, но не ја дефинира личноста исклучиво преку тие ограничувања; Употребата на МКФ не ја елиминира потребата од проценка, туку помага во одредување на видот на поддршка што е потребна за лицето; Примената на МКФ бара практични решенија за премостување на разликите меѓу традиционалните дијагностички критериуми и новиот пристап базиран на квалификаторите на Светската здравствена организација (СЗО).

По предавањето, м-р Петрушев одржа две практични работилници со наставниците и стручните соработници:

1. „Основни насоки за изработка на модифицирана наставна програма базирана на наставниот план и програм и целите на учество по МКФ“

Во оваа работилница учесниците се запознаа со тоа дека појдовна основа за изработка на модифицирана наставна програма се: Национални стандарди за постигањата на учениците на крајот од основното образование, Наставните програми, Податоците за ученикот и Податоци за инклузивниот тим за ученикот. Во овој дел м-р Горан ги објасни 8те подрачја на националните стандарди во основното образование во кои се вклучени трансверзални компетенции поврзани со определени предметни подрачја.

- Во оваа работилница учесниците се запознаа со принципите за прилагодување на наставната програма во согласност со целите на учество дефинирани од МКФ.
- Се дискутираше како наставниците можат да ги модифицираат содржините за да одговараат на индивидуалните потреби на учениците.

2. „Изработка на модифицирана наставна програма – работа во групи“

- Учесниците имаа можност практично да работат во групи на изработка на модифицирани наставни програми, користејќи ги принципите од претходната сесија.
- Се анализираа различни примери и се дискутираше за предизвиците и можностите при адаптацијата на наставните планови.

Работилниците беа интерактивни и овозможиле учесниците да стекнат конкретни насоки за примена на МКФ во образовниот процес.

Третиот ден од настанот „Денови на инклузијата“ беше посветен на инклузивните образовни практики, асистивната технологија и музикотерапијата. Преку предавања и работилници, учесниците имаа можност да се запознаат со различни пристапи и алатки за поддршка на учениците со посебни образовни потреби.

Третиот ден од настанот започна со предавање на проф. Јасна Кудек, која зборуваше на тема „Воспитно-образовната инклузивна практика во контекст на универзален дизајн за учење и настава“. Таа ја истакна важноста на флексибилните наставни методи, прилагодени на различните потреби на учениците, со цел да се создаде учење достапно за сите. Универзалниот дизајн за учење (UDL) овозможува приспособување на наставните содржини и стратегии, така што секој ученик може да учествува во образовниот процес на начин што му одговара.

Во вториот дел од денот, претставници од „Отворете ги прозорците“ одржаа предавање и работилница на тема „Вклучување на асистивната технологија во наставата со ученици со посебни образовни потреби“. Радмила и Марија од оваа организација зборуваа за улогата на асистивната технологија во образованието, вклучувајќи:

- Категории на асистивна технологија – различни уреди и алатки кои го поддржуваат учењето и секојдневното функционирање на учениците.
- Помагала во секојдневниот живот – технолошки решенија кои им овозможуваат на учениците поголема независност.

- Пристапен едукативен софтвер – дигитални ресурси за подобрување на наставниот процес.

На крајот од нивната презентација, тие се осврнаа на интеграцијата на асистивната технологија во високото образование, особено во програмите на педагошките и техничките факултети. Тие нагласија дека:

- Вклучувањето на асистивната технологија во постоечките студиски програми или развојот на нови специјализирани програми може да им помогне на студентите да ги разберат различните типови асистивни уреди, нивната примена и придобивките за учениците со посебни образовни потреби.
- За студентите од педагошките факултети, ова значи подобра подготвеност за работа во инклузивни училишта.
- За студентите од техничките факултети, ова ќе биде поттик за истражување и развој на нови асистивни технологии.

Третиот дел од денот беше посветен на музикотерапијата, при што проф. Томислав Таневски одржа работилница за воспитувачите и стручните соработници од детските градинки во Штип. Во оваа сесија, учесниците се запознаа со:

- Улогата на музикотерапијата во поддршката на децата со посебни образовни потреби.
- Начини за применување на музиката како терапевтски инструмент во детските градинки.
- Практични техники и активности кои можат да се користат во воспитно-образовниот процес.

Оваа работилница овозможи размена на искуства и стекнување на нови методи за работа со децата, со цел создавање на поддржувачка и инклузивна средина во градинките.

Реализирањето на активностите од третиот ден од настанот беше со цел

- Подобро разбирање на концептот на универзален дизајн за учење, што ќе им помогне на наставниците да креираат поинклузивни образовни практики.
- Запознавање со асистивната технологија како алатка за поддршка на учениците со посебни образовни потреби и важноста на нејзиното вклучување во образовните програми на идните наставници и инженери.
- Стекнување знаења и вештини за музикотерапијата како метод за подобрување на комуникацијата и учеството на децата во воспитно-образовниот процес.

Третиот ден од „Денови на инклузијата“ понуди конкретни решенија, современи пристапи и интерактивни алатки за подобрување на инклузијата во образованието, со фокус на технолошката поддршка и креативните методи на работа.

Со организирањето на вакви настани, Факултетот за образовни науки се стреми да ги поврзе сите засегнати страни во инклузивниот процес, создавајќи место каде стручњациите ги споделуваат своите знаења и искуства, идните кадри се подготвуваат за работа во инклузивни групи, а веќе вработените наставници и соработници имаат можност за континуирано професионално усовршување.

Литература

Ainscow, M., Booth, T., & Dyson, A. (2006). *Improving schools, developing inclusion*. Routledge.

Blue-Banning, M., Summers, J. A., Frankland, H. C., Nelson, L. L., & Beegle, G. (2004). Dimensions of family and professional partnerships. *Exceptional Children*, 70(2), 167–184.

Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *Index for inclusion: Developing learning and participation in schools*. Centre for Studies on Inclusive Education.

Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *Bo International Encyclopedia of Education* (Vol. 3, pp. 37–43). Elsevier.

European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2015). *Agency position on inclusive education systems*. European Agency.

European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2019). *Inclusive education in action: Empowering teachers, empowering learners*. European Agency.

Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828. <https://doi.org/10.1080/01411926.2010.501096>

Hehir, T., et al. (2016). *A summary of the evidence on inclusive education*. Institute on Disability and Public Policy.

Kugelmass, J. (2006). Sustaining cultures of inclusion in schools. *International Journal of Inclusive Education*, 10(3), 287–299.

Noddings, N. (2013). *Caring: A relational approach to ethics and moral education*. University of California Press.

Sharpe, J., & Koper, S. (2018). The role of emotional support in inclusive education. *International Journal of Inclusive Education*, 22(7), 720–734.

Shogren, K. A., Wehmeyer, M. L., & Singh, N. N. (Eds.). (2017). *Handbook of positive psychology in intellectual and developmental disabilities*. Springer.

Slee, R. (2018). *Inclusive education isn't dead, it just smells funny*. Routledge.

Turnbull, A., Turnbull, R., Erwin, E., Soodak, L., & Shogren, K. (2015). *Families, professionals, and exceptionality: Positive outcomes through partnerships and trust*. Pearson.

UNESCO. (2020). Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and education – All means all. UNESCO Publishing.

Wentzel, K. R. (2016). Teacher-student relationships and democratic education. *Theory Into Practice*, 55(1), 55–63.

World Health Organization. (2011). World report on disability. WHO Press.